

УДК 329(410)

DOI <https://doi.org/10.32837/apfs.v0i36.1123>

В. І. Митрощенко

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4403-3969>

аспірантка

Маріупольського державного університету

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ВИХОДУ З ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЯК ЧИННИК ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

Сучасний стан розвитку партійної системи Великої Британії характеризується поступовим формуванням принципово нових умов пошуку балансу між стратегічною європейською інтеграційною парадигмою та дезінтеграційними процесами, пов'язаними з практичною реалізацією виходу з Європейського Союзу (далі – ЄС), що отримав у політологічній літературі усталене позначення Brexit (або в україномовній транскрипції – «брекзіт»).

При цьому зазначений процес виходу держави з ЄС, який став першим подібним прецедентом з моменту створення даного регіонального інтеграційного об'єднання, має цілісну систему об'єктивних та суб'єктивних передумов, які детермінували вказані тенденції, серед іншого, і на рівні функціонування політичних партій, включаючи трансформаційні зміни у змісті їх ідеології, програм та передвиборчих платформ, спрямовані на відображення реальних суспільних потреб і електоральних очікувань.

Слід зазначити, що різні аспекти організації та діяльності партійної системи Великої Британії, а також окремі елементи трансформаційних змін її якісних характеристик протягом історії існування та сучасності британського парламентаризму досліджувалися, серед інших, у роботах таких науковців, як А. Болл [1], М. Дюверже [2], К. Джанда [3], Г. Кокс [4], К. Лоусон [5], Д. Сарторі [6], Ю. Шведа [7].

Метою статті є встановити визначальні соціально-економічні передумови виходу з Європейського Союзу як чинник безпосереднього впливу на діяльність політичних партій Великої Британії.

Аналізуючи соціально-економічну складову сучасних дезінтеграційних процесів у Великій Британії, перш за все, на наш погляд, слід встановити обсяг поняття «соціально-економічні передумови» у загальному науковому та політологічному контексті наукового опрацювання цілісної системи домінуючих детермінант відповідних комплексних соціальних явищ.

У даному контексті необхідно відзначити, що до соціально-економічних передумов будь-якої суспільно-політичної тенденції слід розуміти цілісну сукупність чинників безпосереднього (прямого) впливу на якість життєдіяльності окремих громадян, соціальних груп та суспільства загалом,

причому у структурі зазначених чинників можна виокремити як економічну (розвиток можливостей матеріального виробництва і фінансово-економічних можливостей), так і соціальну (забезпечення якості життя та сталого розвитку на усіх рівнях від індивіду до цілого соціуму) складову, чим і пояснюється методологічна коректність застосування терміну «соціально-економічні передумови».

Розглядаючи соціально-економічні умови, що поряд з політичними, морально-психологічними, історичними, аксіологічними, історично-культурними, функціонально-інтеграційними та іншими чинниками детермінували початок у 2011 р. загальнонаціональної дискусії про доцільність перебування Великої Британії в ЄС, необхідно зупинитися на тих з них, що мали визначальний вплив як на формування британської суспільної думки щодо оптимальної майбутньої моделі політичного і соціально-економічного розвитку, так і на діяльність політичних партій, які, безумовно, першочергово враховують при розробці своїх програмових завдань коливання електоральних поглядів в частині визначення стратегічної парадигми і тактичних шляхів її практичного втілення.

Найбільш загальним та глобальним за масштабами розповсюдження з таких чинників є світова економічна криза, хронологічним початком якої обґрунтовано вважається 2008 р., і наслідки якого гостро відчувалися переважною більшістю національних економічних систем на протязі 2008–2013 рр. Аналізуючи первинні причини виникнення даної кризи, перебіг якої розпочався у системі координат американської економіки, слід зазначити, що за висновком оприлюдненого в січні 2011 р. підсумкового звіту спеціальної комісії конгресу США з розслідування причин кризи 2008–2009 рр., її спровокували наступні фактори: провали у фінансовому регулюванні, порушення в галузі корпоративного управління, які призвели до ризику; надмірно висока заборгованість домогосподарств; широке поширення т. зв. «екзотичних» цінних паперів (деривативів); зростання нерегульованої «тіньової» банківської системи [8].

При цьому кризові явища у умовах економічної та політичної глобалізації достатньо швидко розповсюдилися по всьому світу, викликаючи серйоз-

ні зміни у структурі громадської думки та програмних постулатах політичних партій різних держав.

Слід зазначити, що світова фінансова криза стала передумовою європейської боргової кризи 2010 р., яка охопила усю валютну зону євро та мала безпосередній вплив на фінансово-економічну стабільність Великої Британії, хоча ця держава і не входила до зони єдиної європейської грошової одиниці. Крім того, приклад держав, що входили до зони євро і внаслідок чого максимально зазнали негативних наслідків цієї кризи, як здається, ще більше зміцнив ізоляціоністські настрої та курс на збереження національної валюти у Великій Британії, що стало однією із значних економічних передумов виходу з ЄС та становило вагомий чинник дезінтеграції Великої Британії, яка, безумовно, ніколи не була соціально-економічно інтегрованою до багатьох спільних структур на відміну від інших членів ЄС (крім зони євро, йдеться також про неучасть у спільній міграційній політиці квотування, неприєднання до Шенгенської зони, встановлення власних норм щодо трудових правовідносин з іноземцями і т.д.).

Іншою вкрай актуальною соціально-економічною проблемою стали міграційні процеси, що фактично вийшли з-під контролю та стали потребувати негайних заходів, таких як, зокрема, обов'язкове квотування для держав-членів ЄС. У даному контексті варто зазначити, що якраз напередодні запланованого референдуму щодо доцільності членства Великої Британії в ЄС проблеми нелегальної міграції перейшли до якісно нового стану міграційної кризи, яка, на думку дослідників, виникла восени 2015 р. (але зазначені тенденції поступово формувалися набагато раніше, сприятливим чинником чого, крім іншого, було і фактичне відкриття кордонів європейських країн з гуманітарних міркувань та високий рівень соціальної підтримки осіб, які офіційно у встановленому чинними нормативно-правовими актами порядку отримали статус біженців) у зв'язку з багаторазовим збільшенням потоку біженців і нелегальних мігрантів до ЄС з країн Північної Африки, Близького Сходу і Південної Азії і неготовністю ЄС до їх прийому і розподілу. Дана міграційна криза стала найбільшою за кількісними масштабами в Європі з часів Другої світової війни, адже з січня по вересень 2015 р. в державах-членах ЄС було зареєстровано понад 700 тис. чол., які шукали притулку. Всього за 2015 р. в ЄС прибуло, за різними оцінками, від 1 до 1,8 мільйона біженців і нелегальних мігрантів. Для порівняння, в 2014 р. їх було зареєстровано близько 280 тис. чол. [9, с. 29].

В той же час, необхідно відзначити суттєву відмінність міграційної політики Великої Британії від загальноєвропейської (що також свідчить про дещо різне британське та континентальне уявлен-

ня щодо подальшого розвитку європейської інтеграції як функціонального процесу з елементами наднаціональності у процесі прийняття спільних рішень на противагу класичному концепту державного суверенітету), яка знайшла свій прояв у тому, що держава відмовилася від планів ЄС по системі квоти, але згідно їх внутрішнім цифрам 1000 сирійських біженців були вже переселені в 2015 р. Як заявив прем'єр-міністр Д. Кемерон, Велика Британія прийме ще до 20000 біженців з Сирії в найближчі кілька років [10]. Звичайно, європейська міграційна криза також стала одним із важливих каталізаторів дезінтеграційних настроїв серед британського населення та політичної еліти, до того ж міграційна політика Великої Британії завжди відрізнялася більшою жорсткістю у порівнянні із законодавством переважної більшості інших європейських держав. Як зазначив чинний прем'єр-міністр Великої Британії та лідер Консервативної партії Б. Джонсон, нелегальна міграція спровокувала тиск на британську національну систему охорони здоров'я, школи та громадський транспорт, а тому 14 квітня 2022 р. урядом був запропонований новий план протидії нелегальній міграції, одним з елементів якого, за повідомленнями ЗМІ, було названо тимчасове розміщення на певних умовах мігрантів в Руанді [11].

Отже, як підсумок вкрай складних та суперечних економічних тенденцій 2008-2010 рр. у світі і, зокрема, Європі, результати британських парламентських виборів 2010 р. вперше з 1997 р. (початок епохи Е. Блера, найбільш успішного лідера лейбористів в історії існування британської партійної системи) показово засвідчили значне розчарування соціуму в соціально-економічній політиці сформованого Лейбористською партією уряду, за результатами яких жодна партія не набрала абсолютної більшості (більше половини) місць у Палаті громад: консерватори отримали 306 мандатів (на 97 мандатів більше у порівнянні з виборами 2005 року), Лейбористська партія – 258 мандатів (менше на 91 місце порівняно з минулими виборами), внаслідок чого виникла ситуація «підвішеного парламенту». Згодом, після безрезультатних переговорів щодо формування коаліції між консерваторами та ліберальними демократами, чинний прем'єр-міністр та лідер лейбористів Г. Браун заявив про намір піти у відставку, щоб дати можливість його партії сформувати коаліцію з консерваторами, після чого 11 травня 2010 р. оголосив про свою відставку з посади глави уряду та лідера Лейбористської партії, і подав Королеві прохання про відставку з посади прем'єр-міністра. Того ж вечора пропозицію Королеві про формування уряду отримав лідер Консервативної партії Д. Камерон, який оголосив про намір сформувати правлячу коаліцію з ліберал-демократами [12], що стало початком періоду безперервного

правління консерваторів, який триває по сьогодні і супроводжується посиленням їх електоральних позицій на фоні реалізації виходу Великої Британії з ЄС, результативно завершеного у 2020 р.

Варто відзначити, що від початку своєї діяльності на чолі консерваторів у 2005 р. фундаментальною ідеологією Д. Камерон фактично визначив комплексну трансформацію партії ближче до центру, що, своєю чергою, призвело до невдоволення всередині самої партії, адже серед значної кількості її членів популярними залишалися концептуальні принципи «тетчерізму» як достатньо жорсткої державної економічної політики, яка часто формується на доктрині радикального неолібералізму у соціальній сфері, що принципово відрізняє курс консерваторів зазначеного історичного періоду від партійної ідеології лейбористів, традиційно орієнтованої на інтенсивну соціальну підтримку та підвищення соціальної відповідальності держави і роботодавців. Основними рисами даного політико-економічного явища визначають, зокрема: зменшення рівня впливу держави на економіку, підтримку вільного ринку і підприємництва; економічні реформи з підвищення процентної ставки для уповільнення зростання грошової маси та уповільнення, у такий спосіб, інфляції; зменшення бюджету та скорочення видатків на громадські програми, включаючи охорону здоров'я, освіти і будівництво житла; обмеження друку грошей; законодавче обмеження діяльності профспілок; приватизація нерентабельних підприємств («Бритіш Ейрспейс» (1981 р.), «Бритіш Телеком» (1984 р.), «Ролс-Ройс» (1987 р.), «Бритіш-Стіл» (1988 р.) та ін.); перебудова базових галузей економіки; скорочення бюрократичного апарату [13].

Зокрема, у своїх публічних висловлюваннях і промовах Д. Камерон неодноразово звертав увагу на два принципи, що визначали його індивідуальне бачення консерватизму як усталеної партійної ідеології у контексті розроблення практичного інструментарію вирішення суспільних соціально-економічних проблем: а) принцип довіри до громадян; б) принцип поділу відповідальності між членами суспільства та державою [14].

При цьому «довіра» у розумінні Д. Камерона розвиває ідею поділеної відповідальності, і полягає у відмові від патерналізму і скороченні втручання держави у життя простих громадян за принципом «якщо довіряти людям, найчастіше вони вчинять правильно» [15].

Варто відзначити, що передвиборний маніфест консерваторів досить активно розвивав новаторські ідеї Д. Камерона про довіру та розподілену відповідальність. Цікаво, що маніфест мав назву «Запрошення приєднатися до уряду Великої Британії», який крім декларативних закликів до спільної роботи та розширення прямої демократії, документ включав у себе соціально-економічні

плани знизити державний дефіцит та державний борг, підвищити макроекономічну стабільність, сприяти розвитку малого та середнього бізнесу через зниження податків та зняття обмежень, розвивати зелену економіку та «полагодити зламане суспільство» (що характеризується розривом між багатими і бідними, високим рівнем бідності та погано функціонуючими соціальними ліфтами) через створення та підтримку «сильного суспільства» (англ. *big society*) на противагу концепції «сильної держави» (англ. *big government*) [16].

Після оголошення підсумків голосування Д. Камерон назвав показаний партією результат «гідним» і заявив, що тепер «отруйна спадщина правління лейбористів – 13 років економічної некомпетентності, політичних розбіжностей та соціальних протиріч залишаться позаду», а також закликав ліберальних демократів до формування коаліційного уряду через схоже бажання реформувати британську політичну систему та виправити прорахунки економічної політики Лейбористської партії [17].

Іншими словами, перемога Консервативної партії та її електоральне домінування протягом 2010-2022 рр. є прямим наслідком суспільного незадоволення соціально-економічною ситуацією, що склалася у Великій Британії на пізньому етапі правління Лейбористської партії на чолі з Г. Брауном, який до того ж не мав тієї значної особистої підтримки, якою користувався його більш харизматичний попередник Е. Блер.

У підсумку, кампанія, проведена Д. Камероном перед референдумом 2016 р., зосередилася на негативних економічних і політичних наслідках «брекзиту», а також на пошуку варіантів покращення становища Великої Британії в Європейському Союзі шляхом переговорів після референдуму. Як наголошував Д. Камерон, «вибір на користь ЄС дозволить Великій Британії не тільки зберегти доступ до Спільного ринку, а й отримати сильну позицію у переговорному процесі поліпшення становища Великобританії у Союзі» [18].

Водночас з наближенням до референдуму підтримка вибору на користь «брекзиту» зростала, а Консервативної партії навпаки знижувалася. Кампанію на підтримку збереження членства критикували, зокрема, за елітаризм, зосередженість на економічних проблемах, негнучкість стратегії та недостатню активність, особливо на низовому рівні.

Загалом, як можна побачити і на прикладі програм Т. Мей та Б. Джонсона, починаючи з 2010 р. консервативні уряди значною мірою концентрувалися саме на питаннях вирішення соціально-економічних проблем, як пов'язаних, так і безпосередньо не пов'язаних з перебуванням Великої Британії в ЄС, а сама доцільність членства в ЄС розглядалася, перш за все, саме з позицій націо-

нальних економічних інтересів, які здебільшого розглядалися у парадигмі поміркованого суверенного протекціонізму.

Більше того, як вбачається, соціально-економічні частини передвиборчих маніфестів основних політичних партій Великої Британії (як Консервативної, так і Лейбористської) протягом 2010-2022 рр. не спрямовані на забезпечення парламентського суверенітету як одного з ключових принципів британського конституціоналізму, що склався історично та знаходиться у центрі функціонування всієї політичної системи держави. Розглядаючи проблематику співвідношення вказаної політологічної концепції та європейської інтеграції, Дж. Капорасо і Дж. Джупілль доходять до висновку, що поглиблення інтеграційних процесів призводить до авторитарного зовнішнього втручання з боку європейського права до суверенної сфери британського парламенту [19, с. 148]. У такий спосіб відбувається трансформація всієї політичної системи Великої Британії, включаючи її партійну складову. Іншими словами, у ході поглиблення європейської інтеграції відбувся поворот від первинного горизонтального договору до вертикально інтегрованого політичного порядку, за якого європейське право має верховенство та спрямовується безпосередньо на суспільство держав-членів без вимоги додаткової внутрішньодержавної імплементації. Проте, саме класичний суверенітет «вестфальського» типу дає змогу першочергово вирішувати національні економічні завдання та здійснювати протекцію у сучасних умовах інтенсивного міждержавного співробітництва, що і стало, на наш погляд, одним з чинників, які об'єктували дезінтеграційні настрої у британському суспільстві, що знайшли своє безпосереднє відображення у змістовній складовій діяльності провідних політичних партій.

Слід зазначити, що соціально-економічні протиріччя, породжені, крім інших чинників, поглибленням європейської інтеграції та «розмиванням» державного суверенітету Великої Британії, посилили вплив новітніх політичних партій популістського типу на тлі підготовки та проведення референдуму щодо перебування в ЄС.

Так, у листопаді 2018 р. була заснована партія Brexit, яка фактично стала виразником популістських гасел щодо самодостатності та «особливого шляху» Великої Британії, а також закликів до протидії обмеженню державного суверенітету і політичної й економічної незалежності, яке нібито відбувається за членства держави в інтеграційному об'єднанні, що цілком відповідає згаданій вище політологічній гіпотезі щодо негативного обмежувального впливу інтеграційних процесів на парламентський суверенітет як один з ключових елементів британської державності, що склався еволюційно на протязі різних конкретно-істо-

ричних періодів суспільно-політичного розвитку цієї країни. Слід зазначити, що 6 січня 2021 р. відбулося перейменування та переформатування цієї партії, причому вказана подія мала місце у момент найвищого розпалу суспільних дебатів щодо доцільності запуску дезінтеграційного механізму для задекларованої мети захисту результатів референдуму про перебування Великої Британії в ЄС.

Аналіз виборчих маніфестів партії Reform UK (так само, як і попередниці Brexit) дозволяє визначити такі її основні політичні цілі та завдання, переважна більшість з яких має яскраво виражений соціально-економічний характер: не допустити продовження перехідного періоду «брекзиту» (це гасло, як здається, значно додало електоральної підтримки партії у період суспільної втоми від довготривалого процесу імплементації результатів референдуму протягом 2016-2020 рр.); не допустити приватизації Національної служби охорони здоров'я (NHS); скорочення імміграції; зниження ПДВ на внутрішнє паливо; заборона Великої Британії експортувати свої відходи; надання безкоштовного ширококутного доступу в неблагополучних регіонах; скасування плати за телевізійну ліцензію; скасування податку на спадщину; будівництво високошвидкісних магістралей; скасування відсотків за студентськими кредитами; зміна планування з метою допомогти у будівництві приватних будинків; реформування Верховного суду; реформування систему голосування, з метою посилення її представницького характеру; скасування палати лордів; подання петицій про відкликання депутатів, які змінюють партію; реформа системи голосування поштою для боротьби з шахрайством; впровадження громадянської ініціативи для скликання референдумів з урахуванням 5-мільйонного порогу зареєстрованих підписів виборців та обмежень щодо часу на повторне голосування [20].

Як вбачається, подібна економізація та соціальна спрямованість передвиборчих гасел традиційно сприяла розширенню електоральної бази популістських політичних партій у момент найвищої точки розпалу суспільної дискусії щодо реалізації інтеграційного або, навпаки, дезінтеграційного курсу у зовнішній політиці Великої Британії.

В цілому, в результаті проведеного дослідження соціально-економічних передумов виходу з Європейського Союзу як чиннику діяльності політичних партій Великої Британії можна дійти до таких найважливіших висновків: а) визначальними соціально-економічними детермінантами, що обумовили початок в 2011 р. суспільної та партійної дискусії щодо доцільності перебування Великої Британії в ЄС, стали світова економічна криза, одним з найбільш масштабних проявів якої стала європейська боргова криза у валютній зоні євро, а також європейська міграційна криза;

б) європейські інтеграційні процеси в економічній сфері у британській суспільній та партійній свідомості вступили к у певне протиріччя з концепцією абсолютного суверенітету парламенту та ідеєю «особливого шляху» Великої Британії, яка ніколи не була інтегрованою у спільні структури ЄС на ідентичному рівні з переважною більшістю континентальних держав-членів, що стало одним з чинників посилення дезінтеграційних тенденцій як в діяльності основних політичних партій (Консервативної та Лейбористської), так і появи і електорального зміцнення другорядних партій популістської соціально-економічної спрямованості (таких, як, наприклад, Reform UK як правонаступниця партії Brexit); в) передвиборчі маніфести правлячої з 2010 р. по сьогоднішній Консервативної партії зазнали значної економізації та є першочергово спрямованими на вирішення соціально-економічних проблем, частина яких безпосередньо пов'язана зі зворотнім боком поглибленої європейської інтеграції (такі, як нелегальна міграція, необхідність захисту національних інтересів та підтримки національних виробників товарів, значні валютні коливання та коливання на ринку цінних паперів тощо).

Література

- Ball A. British political parties, the emergence of modern party system. L, 1987. 420 p.
- Дюверже М. Политические партии. М. : Академический проект, 2000. 538 с.
- Джанда К. Сравнение политических партий: исследования и теория. *Современная сравнительная политология*. М.: МОНФ, 1997. С. 84-143.
- Сох Н. The efficient secret. The Cabinet and the development of political parties. Cambridge, 1987. 300 p.
- Lawson K. The Comparative Study of Political Parties. N. Y., 1976. 261 p.
- Sartori G. Parties and Party Systems. N.Y., 1978. Vol.1. 300 p.
- Шведа Ю. Теорія політичних партій та партійних систем. Львів: Тріада плюс, 2004. 528 с.
- Structural Cracks: Trouble ahead for global house prices. *The Economist*. URL: https://web.archive.org/web/20090122134706/http://www.economist.com/finance/displaystory.cfm?story_id=11412394 (дата звернення: 25.06.2022).
- Бондарчук В. В. Європейська міграційна криза та стабільність ЄС. *Придніпровська державна академія будівництва та архітектури. Світове господарство і міжнародні економічні відносини. Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2016. Вип. 2. С. 28-31.
- Офіційний сайт Евростату. URL: http://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/Statistics_on_enforcement_of_immigration_legislation (дата звернення: 25.06.2022).
- Джонсон анонсував новий міграційний план Лондона. URL: <https://www.aa.com.tr/ru> (дата звернення: 25.06.2022).
- General Election 2010. Final Edition. Research Paper 10/36, 2 February 2011. The House of Commons Library. URL: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/rp10-36/> (дата звернення: 27.06.2022).
- Тетчеризм. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 10.12.2021 р.).
- Cameron D. Conservatism – Shared Responsibility. Speech at the Policy Exchange, London, 29.06.2005. URL: <https://conservative-speeches.sayit.mysociety.org/speech/600325> (дата звернення: 30.06.2022).
- Cameron D. Building a pro-social society. Annual Hinton Lecture to the National Council for Voluntary Organisations, 23.11.2005. URL: <https://conservative-speeches.sayit.mysociety.org/speech/600194> (дата звернення: 30.06.2022).
- Buckler, S., Dolowitz, D. Ideology Matters: Party Competition, Ideological Positioning and the Case of the Conservative Party under David Cameron. *The British Journal of Politics and International Relations*, 14(4), p. 586.
- Cameron D. Empowering local communities can heal our broken society. Speech at the Local Government Association conference. 05.07.2007. URL: <https://conservative-speeches.sayit.mysociety.org/speech/599826> (дата звернення: 30.07.2022).
- Cameron D. National interest first. 07.05.2010. URL: <https://conservative-speeches.sayit.mysociety.org/speech/601470> (дата звернення: 30.06.2022).
- Caporaso J., Jupille J. Sovereignty and Territoriality in the European Union: Transforming the UK Institutional Order. *Restructuring Territoriality: Europe and the United States Compared* / Ed. by Ansell Ch. and Palma G. di. Cambridge : Cambridge University Press, 2004. 300 p.
- Brexit Party: 12 key policies explained. URL: <https://www.bbc.com/news/election-2019-50515516> (дата звернення: 30.06.2022).

Анотація

Митрощенко В. І. Соціально-економічні передумови виходу з Європейського Союзу як чинник діяльності політичних партій Великої Британії. – Стаття.

У статті розглядаються соціально-економічні передумови виходу з Європейського Союзу як чинник діяльності політичних партій Великої Британії, зокрема світова економічна криза та європейська міграційна криза.

Наголошується, що сучасний стан розвитку партійної системи Великої Британії характеризується поступовим формуванням принципово нових умов пошуку балансу між стратегічною європейською інтеграційною парадигмою та дезінтеграційними процесами, пов'язаними з практичною реалізацією виходу з Європейського Союзу (далі – ЄС), що отримав у політологічній літературі усталене позначення Brexit (або в україномовній транскрипції – «брекзит»).

При цьому зазначений процес виходу держави з ЄС, який став першим подібним прецедентом з моменту створення даного регіонального інтеграційного об'єднання, має цілісну систему об'єктивних та суб'єктивних передумов, які детермінували вказані тенденції, серед іншого, і на рівні функціонування політичних партій, включаючи трансформаційні зміни у змісті їх ідеології, програм та передвиборчих платформ, спрямовані на відображення реальних суспільних потреб і електоральних очікувань.

Зазначається, визначальними соціально-економічними детермінантами, що обумовили початок в 2011 р. суспільної та партійної дискусії щодо доцільності перебування Великої Британії в ЄС, стали світова економічна криза, одним з найбільш масштабних проявів якої стала європейська боргова криза у валютній зоні євро, а також європейська міграційна криза.

Визначено, що європейські інтеграційні процеси в економічній сфері у британській суспільній та партійній свідомості вступили к у певне протиріччя з концепцією абсолютного суверенітету парламенту та ідеєю «особливого шляху» Великої Британії, яка ніколи не була інтегрованою у спільні структури ЄС на ідентичному рівні з переважною більшістю континентальних держав-членів, що стало одним з чинників посилення дезінтеграційних тенденцій як в діяльності основних політичних партій (Консервативної та Лейбористської), так і появи і електорального зміцнення другорядних партій популістської соціально-економічної спрямованості (таких, як, наприклад, Reform UK як правонаступниця партії Brexit).

Показано, що передвиборчі маніфести правлячої з 2010 р. по сьогодні Консервативної партії зазнали значної економізації та є першочергово спрямованими на вирішення соціально-економічних проблем, частина яких безпосередньо пов'язана зі зворотнім боком поглибленої європейської інтеграції (такі, як нелегальна міграція, необхідність захисту національних інтересів та підтримки національних виробників товарів, значні валютні коливання та коливання на ринку цінних паперів тощо).

Ключові слова: Велика Британія, партійна система, політичні партії, соціально-економічні передумови, європейська інтеграція.

Summary

Mytroshchenko V. I. Socio-economic prerequisites for leaving the European Union as a factor in the activity of political parties in Great Britain. – Article.

The article examines the socio-economic prerequisites for leaving the European Union as a factor in the activities of the political parties of Great Britain, in particular the global economic crisis and the European migration crisis.

It is emphasized that the current state of the development of the party system of Great Britain is characterized by the gradual formation of fundamentally

new conditions for finding a balance between the strategic European integration paradigm and the disintegration processes associated with the practical implementation of the exit from the European Union (hereinafter - the EU), which has received an established designation in the political science literature Brexit (or in the Ukrainian transcription – "Brexit").

At the same time, the specified process of the state's exit from the EU, which became the first such precedent since the creation of this regional integration association, has a complete system of objective and subjective prerequisites that determined the specified trends, among other things, at the level of the functioning of political parties, including transformational changes in the content of their ideology, programs and pre-election platforms, aimed at reflecting real public needs and electoral expectations.

It is noted that the global economic crisis, one of the largest manifestations of which was the European debt crisis in the euro currency zone, as well as the European migration crisis.

It was determined that the European integration processes in the economic sphere in the British public and party consciousness entered into a certain contradiction with the concept of the absolute sovereignty of the parliament and the idea of the "special path" of Great Britain, which was never integrated into the common structures of the EU on an identical level with the vast majority of continental countries. member states, which became one of the factors of the strengthening of disintegration tendencies both in the activities of the main political parties (Conservative and Labor), and the emergence and electoral strengthening of secondary parties of a populist socio-economic orientation (such as, for example, Reform UK as the legal successor of the Brexit party).

It is shown that the pre-election manifestos of the ruling Conservative Party from 2010 to the present have undergone significant economization and are primarily aimed at solving socio-economic problems, some of which are directly related to the reverse side of deepened European integration (such as illegal migration, the need to protect national interests and support of national producers of goods, significant currency fluctuations and fluctuations in the securities market, etc.).

Key words: Great Britain, party system, political parties, socio-economic prerequisites, European integration.